

Nr 11.

Ankom till riksdagens kansli den 23 februari 1937 kl. 3 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tvångsuppfostran m. m.

Genom en den 15 januari 1937 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 27, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

1) L a g om ändrad lydelse av 5 kap. 3 § strafflagen.

Härigenom förordnas, att 5 kap. 3 § strafflagen skall erhålla följande ändrade lydelse:

3 §.

I vissa fall må i stället för straff användas tvångsuppfostran. Därom stadgas i särskild lag.

Denna lag träder i kraft den dag Konungen förordnar.

2) L a g om tvångsuppfostran.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Har någon efter det han fyllt femton år begått brott och kan enligt lag å brottet eller, där flera brott förövats, å något av dem följa fängelse eller straffarbete, må domstolen, om den brottslige vid domens meddelande ej fyllt aderton år, i stället för att döma till straff förordna att han skall undergå tvångsuppfostran.

Sådant förordnande skall meddelas, där brottets beskaffenhet samt den brottsliges personliga utveckling,andel och levnadsomständigheter i övrigt giva skälig anledning antaga, att han är i behov av och mottaglig för sådan fostran och utbildning som avses med tvångsuppfostran, samt med hänsyn

till sålunda och eljest föreliggande förhållanden tvångsuppfostran finnes lämpligare än straff.

2 §.

Har den, som genom villkorlig dom fått anstånd med fängelse eller straffarbete, efter domens meddelande men före prövotidens slut begått nytt brott, må domstolen, om han vid den nya domens meddelande ej fyllt aderton år, i stället för att döma till straff förordna, att han skall undergå tvångsuppfostran, ändå att å det nya brottet enligt lag ej kan följa fängelse eller straffarbete.

Huru med det villkorligt ådömda straffet skall förfaras stadgas i 15 §.

3 §.

Har den, som genom villkorlig dom fått anstånd med fängelse eller straffarbete, utan att göra sig skyldig till nytt brott förverkat anståndet, må domstolen, om han vid den nya domens meddelande ej fyllt aderton år, förordna att han skall undergå tvångsuppfostran i stället för det villkorligt ådömda straffet.

4 §.

Till tvångsuppfostran dömd skall intagas i allmän uppfostringsanstalt och kvarstå såsom elev vid anstalten till dess han slutligt utskrivs därifrån.

Där domstolen ej annorlunda bestämmer, skall förordnandet verkställas utan hinder därav att det ej äger laga kraft; och må i sådant fall domstolen förordna, att den dömde skall i avbidan på verkställigheten genom allmänne åklagarens försorg tagas i förvar.

5 §.

Allmän uppfostringsanstalt enligt denna lag är anstalt eller anstaltsavdelning, vilken inrättats av staten för detta ändamål eller av Konungen erkänts såsom allmän uppfostringsanstalt. Sådant erkännande kan när som helst återkallas.

Elever av olika kön må ej uppfostras i samma anstalt.

6 §.

Allmän uppfostringsanstalt skall stå under ledning av styrelse och föreståndare. Anstalten skall stå under uppsikt som av Konungen bestämmes.

7 §.

Elev skall erhålla den särskilda handledning och tillsyn som erfordras för hans fostran till laglydnad och skötsamhet. Han skall åtnjuta erforderlig undervisning och utbildas i jordbruk, hantverk, industriellt yrke eller annat arbete som med hänsyn till anlag och förmåga finnes för hans framtida utkomst lämpligt.

8 §.

Där sådant prövas för elev gagneligt och finnes lämpligen kunna ske, må styrelsen överlämna honom till fostran och utbildning utom anstalten.

9 §.

Bryter elev mot anbefalld ordning, må han underkastas disciplinär åtgärd enligt därom utfärdade föreskrifter.

Där elev på grund av sitt uppförande icke lämpligen kan fostras tillsammans med andra elever, skall han hållas i särskild avdelning eller på annat sätt från dem avskiljas.

10 §.

Företer elev rubbning i själsverksamheten, skall han såvitt möjligt överföras till sinnessjukhus eller annan vårdanstalt.

Blir elev eljest sjuk, skall tillses, att han erhåller lämplig vård och, om så erfordras, överföres till sjukvårdsinrättning. Kvinnlig elev som befinnes vara havande må överlämnas till vård utom anstalten.

11 §.

När sannolikhet vunnits för att elev skall utan fortsatt tvångsuppfostran förhålla sig väl, skall han av styrelsen, så snart lämpligen kan ske, från anstalten utskrivnas på prov (villkorlig utskrivning).

När efter utskrivning på prov eller eljest syftet med tvångsuppfostran kan antagas vara uppnått och senast då eleven fyllt tjuguet år, skall han av styrelsen slutligt utskrivnas. Sådan utskrivning skall ock äga rum, där av anledning som i 10 § första stycket sägs elev omhändertages å sinnessjukhus och finnes icke vara mottaglig för fortsatt tvångsuppfostran.

Utskrivning på prov må ej ske förrän ett år, och slutlig utskrivning ej förrän två år förflutit från det elev intagits i anstalten, med mindre särskilda skäl därtill äro.

12 §.

Elev som är utskriven på prov skall stå under tillsyn och vara underkastad av styrelsen meddelade eller eljest för honom gällande föreskrifter. Bryter han mot dessa föreskrifter eller framgår annorledes av hans uppförande att syftet med tvångsuppfostran uppenbarligen icke nåtts, äger styrelsen eller enligt dess uppdrag föreståndaren besluta om hans återtagande.

13 §.

På begäran av styrelsen eller föreståndaren skall prästerskap och kommunal myndighet biträda vid tillsyn över elev samt polismyndighet lämna handräkning för hämtande av den som avvikit eller som skall återtagas.

14 §.

Misstänkes den som ådömts tvångsuppfostran att hava före slutlig utskrivning begått brott, för vilket han icke undergått rannsaking, och hör brottet under allmänt åtal eller har det av målsäganden angivits till åtal, ankommer det, där brottet är begånget i Stockholm, å överståthållarämbetet och eljest å landsfogden att efter styrelsens hörande avgöra huruvida åtal skall ske.

15 §.

Ådömes någon tvångsuppfostran sedan han blivit till straff dömd men innan han det till fullo undergått, skall domstolen tillika förordna, att tvångsuppfostran skall träda i stället för straffet eller vad därav återstår. Vad sålunda stadgats gäller jämväl där genom villkorlig dom beviljats anstånd med straffet.

16 §.

Varder den som dömts till tvångsuppfostran övertygad att hava innan han utskrivits förövat annat brott, skall domstolen förordna att den ådömda tvångsuppfostran skall avse jämväl detta brott. Är detta brott av grov beskaffenhet eller begånget efter intagandet i anstalten, må dock domstolen efter styrelsens hörande förklara förordnandet om tvångsuppfostran förfallet och med tillämpning av de för sammanträffande av brott givna reglerna utmäta straff för brotten.

17 §.

Begår den som utskrivits på prov brott och varder han därom övertygad innan han slutligt utskrivits, må domstolen efter styrelsens hörande förordna att den ådömda tvångsuppfostran skall träda i stället för straff jämväl för det nya brottet samt att den brottslige skall återtagas till anstalten.

18 §.

Förekomma till verkställighet på en gång förordnande om tvångsuppfostran och beslut varigenom samma person blivit dömd till straff för brott som förövats före intagandet i anstalten, skall tvångsuppfostran träda i stället för straffet. Beslut rörande verkställighet av straffet må förty ej meddelas förrän frågan om tvångsuppfostran slutligen avgjorts.

19 §.

Ådömd tvångsuppfostran vare förfallen, där den dömde ej intagits i allmän uppfostringsanstalt innan han fyllt aderton år.

Allmän åklagare har i ty fall att vid den domstol som först dömt i målet föra talan mot den dömde om hans fällande till straff. Har sådan talan ej anhängiggjorts innan den brottslige fyllt tjuguettt år, vare straff förfallet.

20 §.

Vad enligt lag eller författning finnes stadgat angående särskild verkan därav att någon dömes till fängelse skall, där ej annat följer av innehållet i denna lag, äga motsvarande tillämpning där någon dömes till tvångsuppfostran.

21 §.

Vad i denna lag finnes stadgat därom att tvångsuppfostran må användas i stället för straff eller träda i stället för straff gäller icke förlust av ämbete,

tjänst eller annan allmän befattning och ej heller påföljd som avses i 2 kap. 20 § strafflagen eller liknande påföljd som finnes stadgad i annan lag eller författning.

22 §.

Konungen äger meddela erforderliga bestämmelser angående tillämpningen av denna lag.

Denna lag träder i kraft den dag Konungen förordnar. Genom lagen upphäves lagen den 27 juni 1902 angående verkställighet av domstols förordnande om tvångsuppfostran.

3) L a g

om ändring i vissa delar av lagen den 6 juni 1924 (nr 206) innefattande bestämmelser om förfarandet i brottmål rörande vissa minderåriga.

Härigenom förordnas, att 1 och 2 §§ lagen den 6 juni 1924 innefattande bestämmelser om förfarandet i brottmål rörande vissa minderåriga skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

1 §.

Har, enligt vad särskilt stadgas, till domstols ordförande inkommit anmälan därom, att någon, som ej fyllt aderton år, blivit häktad för brott, skall ordföranden skyndsamt för vinnande av utredning rörande den häktades personliga förhållanden samt angående de åtgärder, som med hänsyn därtill må anses lämpligast för hans rättande, förordna om särskild förundersökning, där ej anledning är att antaga, att sådan utredning kommer att därförutan vara för domstolen tillgänglig.

Prövas eljest — — — av domstolen.

Till tvångsuppfostran må ej dömas med mindre särskild förundersökning ägt rum och därvid läkarintyg anskaffats rörande den tilltalades sinnesbeskaffenhet. Sådant intyg erfordras dock icke, där utlåtande enligt sinnessjuklagen inhämtats i målet.

2 §.

Vid beslut — — — utföra densamma.

Bör läkarintyg anskaffas på grund av bestämmelsen i 1 § tredje stycket, skall, därest den tilltalade är häktad, fängelseläkaren och eljest annan läkare, om möjligt en psykiater, förordnas att avgiva sådant intyg.

Läkarintyget skall avfattas enligt av Konungen meddelade anvisningar. Tilltalad som icke förvaras i häkte är pliktig att för läkarundersökningen inställa sig å tid och ort som av läkaren bestämmes. Undandrager sig den till-

talade att fullgöra vad sålunda åligger honom, må polismyndighet lämna handräckning för hans inställande.

I fråga om förundersökares åligganden samt om ersättning åt honom och åt läkaren skall vad i lagen angående villkorlig straffdom stadgas om förundersökare äga motsvarande tillämpning.

Denna lag träder i kraft den dag Konungen förordnar.

4) L a g

angående upphävande av 3 § lagen den 22 april 1927 (nr 107) om förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare.

Härigenom förordnas, att 3 § lagen den 22 april 1927 om förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare skall upphöra att gälla.

Denna lag träder i kraft den dag Konungen förordnar.

5) L a g

angående ändring i vissa delar av lagen den 6 juni 1924 (nr 361) om samhällets barnavård och ungdomsskydd (barnavårdslag).

Härigenom förordnas, att 44 § 3 mom. och 48 § barnavårdslagen den 6 juni 1924 skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

44 §.

3 mom. Har någon, som blivit omhändertagen jämlikt denna lag, intagits i allmän uppfostringsanstalt eller överflyttats dit från skyddshem, äga bestämmelserna i 4 § första stycket och 7—14 §§ i lagen om tvångsuppfostran motsvarande tillämpning. I fråga om slutlig utskrivning av person, som omhändertagits jämlikt 22 § d), gäller dock vad i 46 § 1 mom. första stycket och 2 mom. andra stycket är stadgat; beslut om utskrivningen meddelas av anstaltens styrelse.

48 §.

Barnavårdsnämnds beslut angående omhändertagande förfaller, då verkställighet skall ske av domstols beslut, varigenom

a) förordnande meddelats om att den omhändertagne skall undergå tvångsuppfostran,

b) den omhändertagne dömts till fängelse eller straffarbete utan tillämpning av lagen angående villkorlig straffdom, eller

c) anstånd med den omhändertagne villkorligt ådömt fängelsestraff eller straffarbete förklarats förverkat.

Vad sålunda — — — från skyddshem.

Denna lag träder i kraft den dag Konungen förordnar.

---

6) L a g

om ändrad lydelse av 18 § sinnessjuklagen den 19 september 1929 (nr 321).

Härigenom förordnas, att 18 § sinnessjuklagen den 19 september 1929 skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges:

18 §.

Kan sinnessjuk — — — utom sjukhuset.

Utskrivning enligt första stycket må ej äga rum av den, som på grund av sin sinnesbeskaffenhet av domstol förklarats icke kunna fällas till ansvar för begånget brott eller som enligt domstols förordnande intagits i allmän uppfostringsanstalt men överförts till sinnessjukhus och slutligt utskrivits från anstalten eller som, enligt vad känt är, under inflytande av sinnessjukdom begått mot annans personliga säkerhet riktat brott, vilket icke blivit beivrat. Har sinnessjuk, som nu sagts, utskrivits jämlikt 17 § och varder han ånyo intagen å sinnessjukhus, skall dock brottet icke utgöra hinder för utskrivning enligt första stycket, där ej överinspektören för sinnessjukvården annorledes förordnat.

Denna lag träder i kraft den dag Konungen förordnar.

Beträffande de skäl som ligga till grund för förslagen får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till propositionen.

Gällande bestämmelser.

Enligt 5 kap. 1 § strafflagen är straffmyndighetsåldern i svensk rätt 15 år. Barn som ej fyllt 15 år är icke straffrättsligt ansvarigt. Möjlighet till strafffrihet på grund av ungdomlig ålder finnes icke för den som fyllt 15 år.

De allmänna straffarterna — straffarbete, fängelse och böter — äro tillämpliga för såväl äldre som yngre brottslingar. Beträffande ungdomliga förbrytare gälla emellertid vissa särskilda stadganden.

Strafflagen 5 kap. 2 § innehåller bestämmelse, att för den som begått brott efter det han fyllt 15 men före det han fyllt 18 år straffet må nedsättas under vad i allmänhet å gärningen följa bort och att i sådant fall ej må dömas till straffarbete på livtid. Begår någon brott i åldern mellan 15 och 18 år och dömes han härför till böter eller fängelse eller till straffarbete i högst två år, må domstolen enligt 5 kap. 3 § strafflagen förordna, att han i stället för att undergå det ådömda straffet skall insättas i allmän uppfostringsanstalt. Sådant utbyte må företagas, 'där den brottsliges sinnesbeskaffenhet och omgivning samt graden av hans förståndsutveckling prövas sådant föranleda'.

Närmare bestämmelser angående tvångsuppfostran finnas i lagen den 27 juni 1902 angående verkställighet av domstols förordnande om tvångsuppfostran. Då förordnande meddelas om minderårigs insättande i allmän uppfostringsanstalt, bestämmes icke någon viss tid för hans vistelse i anstalten. Förordnande om tvångsuppfostran förfaller emellertid, om det ej gått i verkställighet innan den dömda uppnått 18 år. I allmän uppfostringsanstalt intagen skall utskrivras, då han vunnit nödig stadga i sinnesriktning och uppförande; dock må i regel utskrivning ej ske förr än två år efter det han intogs i anstalten. Senast då han uppnått 21 år, skall han utskrivras. Då minst ett år — under vissa förutsättningar kortare tid — förflutit sedan han blivit intagen i allmän uppfostringsanstalt, kan han, om sådant finnes för honom gagneligt, tills vidare eller för viss tid överlämnas till enskild vård och tillsyn eller anställas i tjänst eller yrke. Den som sålunda placerats utom anstalten skall återtagas, om hans uppförande eller annat förhållande därtill föranleder.

För minderåriga, som skola insättas i allmän uppfostringsanstalt, ha inrättats anstalter, för manliga en å Bona i Östergötlands län och för kvinnliga en å Vieböck i Jönköpings län.

I lagen den 15 juni 1935 om ungdomsfängelse givas bland andra följande bestämmelser. Har någon innan han fyllt 21 år begått brott och kan enligt lag å brottet eller, där flera brott förövats, å något av dem följa fängelse eller straffarbete, må domstolen, om den brottslige vid domens meddelande fyllt 18 år, i stället för att döma honom till det eller de straff som eljest skolat följa, ådöma honom ungdomsfängelse. Till sådant straff må dock ej dömas, där enligt lag å brottet eller något av brotten lägst kan följa straffarbete i fyra år eller däröver. Till ungdomsfängelse skall dömas, där brottets beskaffenhet samt den brottsliges personliga utveckling, vandel och levnadsomständigheter i övrigt giva skälig anledning antaga, att han är i behov av och mottaglig för sådan fostran och utbildning som avses med ungdomsfängelse, samt med hänsyn till sålunda och eljest föreliggande förhållanden ungdomsfängelse finnes lämpligare än annat straff.

Lagen om ungdomsfängelse har — i avbidan på att anstalter för verkställighet av sådant straff blivit inrättade — ännu icke satts i kraft. 1936 års riksdag har emellertid, med bifall till av Kungl. Maj:t därom framlagt förslag, anvisat anslag till inrättande å kronoegendomen Skenäs i Östergötlands län av en anstalt för män som ådömts ungdomsfängelse.

Tidigare behandling av frågan m. m.

Tvångsuppfostringsinstitutet infördes i vår rätt genom lag den 27 juni 1902, som trädde i kraft den 1 januari 1905. Enligt den lydelse 5 kap. 3 § strafflagen då erhöll skulle straff för den, som begått brott efter det han fyllt 15 men innan han fyllt 18 år, kunna utbytas mot tvångsuppfostran. Sådant utbyte skulle dock icke få ske i annat fall än då det ådömda straffet utgjordes av böter eller fängelse i högst sex månader.

Genom lagändring den 7 maj 1917 utvidgades möjligheten att förordna om tvångsuppfostran, i det att fängelse upp till högst ett år och straffarbete i högst sex månader skulle få utbytas däremot.

I motion vid 1918 års riksdag (II: 210) yrkades, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning, huruvida icke genom straffbarhetsålderns framflyttande från 15 till 16 eller eventuellt högre ålder unga personer inom sådan åldersgräns måtte kunna befrias från straff för gärningar som av dem begås, varjämte borde tagas i övervägande, huruvida och i vilken ordning tvångsuppfostran i stället borde ådömas eller annat förfarande, såsom intagande i skyddshem, gent emot dem anlitas. I utlåtande (nr 64) hemställde lagutskottet, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning angående straffbarhetsålderns höjning till 16 år och andra i utlåtandet närmare angivna spörsmål rörande den straffrättsliga behandlingen av unga brottslingar. Utskottets hemställan bifölls av kamrarna, varefter riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t (nr 335) hemställde om den av utskottet föreslagna utredningen.

Kungl. Maj:t tillkallade därefter sakkunniga för utarbetande av förslag till åtgärder för bekämpande av ungdomsbrottsligheten. I sitt den 18 oktober 1922 avgivna betänkande (statens offentl. utredn. 1922: 46) framlade de sakkunniga förslag till vidgad användning av tvångsuppfostran. Förslaget gick i huvudsak ut på dels höjande av den övre åldersgränsen för tvångsuppfostringsförfarandets tillämpningsområde från 18 till 21 år, dels möjliggörande av utbyte av straff mot tvångsuppfostran även då den brottslige dömts till strängare straff än fängelse i ett år eller straffarbete i sex månader, dels ock antagande av nya bestämmelser om verkställighet av tvångsuppfostran. Enligt dessa skulle finnas två slags anstalter, nämligen allmänna uppfostringsanstalter, ungefär motsvarande de nuvarande och avsedda för yngre eller mindre utvecklade elever, samt allmänna förbättringsanstalter, avsedda för äldre eller mera svårartade.

Förslaget blev endast i begränsad omfattning genomfört. I proposition till 1924 års riksdag (nr 67) yttrade dåvarande chefen för justitiedepartementet, att han icke ansåge sig för det dåvarande ha anledning att ingå på en närmare granskning av de sakkunnigas förslag i dess helhet. Med hänsyn till det statsfinansiella läget kunde han nämligen icke tillstyrka, att förslaget i hela dess vidd då underställdes riksdagens prövning. Önskemålet att vid

behandlingen av brottslingar i åldern under 18 år låta straffet i ökad omfattning ersättas med tvångsuppfostran syntes honom emellertid omedelbart böra förverkligas. I propositionen föreslogs därför en utvidgning av förutsättningarna för användande av tvångsuppfostran sålunda, att sådan skulle kunna komma till användning i de fall i vilka straffet icke överstege fängelse eller straffarbete i två år (vid sammanträffande av brott fängelse i fyra år).

Propositionen vann riksdagens bifall, och genom en den 6 juni 1924 utfärdad lag i ämnet erhöll 5 kap. 3 § strafflagen därefter den lydelse lagrummet alltjämt har.

Vid 1932 års riksdag hemställdes i motioner (II: 319 och 320), dels att utredning måtte komma till stånd huruvida och på vad sätt brottslig ungdom måtte i större utsträckning än för närvarande kunna tillrättaföras utan användande av insättning i uppfostringsanstalt, dels ock att utredning måtte verkställas angående lämpliga åtgärder i syfte att vid skyddshem för vanartig ungdom vinna mera mångsidig yrkesutbildning och bättre uppdelning av elevmaterialet med hänsyn till ålder, sinnesbeskaffenhet och yrkesintresse. I anledning av motionerna hemställde riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t (nr 299), att de med motionerna avsedda frågorna måtte göras till föremål för utredning samt att för riksdagen måtte framläggas de förslag i ämnet, vartill utredningen kunde föranleda.

Frågan om ökad användning av tvångsuppfostran var föremål för behandling vid 1934 års riksdag. I en motion (II: 308) hemställdes, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning rörande en revision av gällande bestämmelser angående behandlingen av minderåriga förbrytare med särskilt beaktande av vad i motionen anförts i fråga om straffmyndighetsålder, åtal, häktning och sättet för den brottsliges tillrättaförande. I motionen framhölls, bland annat, att det borde tagas under övervägande att genomföra en utvidgning av nuvarande möjligheter att utbyta straff mot tvångsuppfostran, så att unga förbrytare upp till 21 år måtte även i de fall, då de dömts till två års straffarbete och däröver, få intagas på uppfostringsanstalt. I utlåtande (nr 32) i anledning av motionen uttalade första lagutskottet, att utskottet icke kunde finna skäl att förordna upphävande av den begränsning i möjligheterna att förordna om tvångsuppfostran som vore uppställd med avseende å straffets storlek. Utskottet fann ej heller lämpligt att utvidga användningen av tvångsuppfostran till förbrytare som fyllt 18 men ej 21 år. Emellertid hemställde utskottet, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte utarbeta och för riksdagen framlägga förslag till sådan ändring av 5 kap. 2 § strafflagen, att när någon som fyllt 15 men ej 18 år begår brott, straffet må, med bibehållande av förbudet att döma till straffarbete på livstid, nedsättas under vad eljest å gärningen följa bort.

Utskottets utlåtande godkändes av riksdagen. I enlighet med utskottets hemställan avläts skrivelse till Kungl. Maj:t (nr 124).

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 20 april 1934 tillkallade dåvarande chefen för justitiedepartementet samma dag sakkunniga att inom ju-

stitedepartementet biträda med verkställande av utredning angående reformer på straffsystemets, straffverkställighetens och fångvårdens områden. De sakkunniga, vilka enligt anvisning av departementschefen först till utredning upp- togo frågan om behandling av ungdomliga förbrytare, avlämnade *den 19 december 1934 betänkande med förslag till lag om ungdomsfängelse m. m.* (statens offentl. utredn. 1934: 52).

Till 1935 års riksdag avläts proposition (nr 201) med det av 1934 års riksdag begärda förslaget till lag om ändring av 5 kap. 2 § strafflagen. Enligt lagförslaget finge, om någon som fyllt 15 men ej 18 år begår brott, straffet efter omständigheterna nedsättas under vad i allmänhet å gärningen följa bort. På hemställan av första lagutskottet (i utlåtande nr 41) biföll riksdagen propositionen. Den därigenom antagna lagen utfärdades den 10 maj 1935 och trädde i kraft den 1 juli samma år.

Till 1935 års riksdag avläts jämväl proposition med förslag till lag om ungdomsfängelse m. m. (nr 200). På hemställan av första lagutskottet (i utlåtande nr 52) biföll riksdagen propositionen med viss ändring. Därefter utfärdades, den 15 juni 1935, lag om ungdomsfängelse. Denna skall träda i kraft den dag Konungen förordnar, men sådant förordnande har, såsom förut nämnts, ännu icke meddelats.

I sitt utlåtande i anledning av den sistnämnda propositionen hemställde första lagutskottet vidare, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t an- hålla att Kungl. Maj:t måtte snarast låta verkställa omarbetning av gällande lagstiftning angående tvångsuppfostran till närmare överensstämmelse med förslaget till lag om ungdomsfängelse.

Vid utskottets utlåtande funnos fogade två reservationer, den ena av sex ledamöter med yrkande att riksdagen med avslag å propositionen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning och därpå grundat förslag till lagstiftning som i nära anslutning till nuvarande uppfostringssystem i ett sammanhang skulle reglera behandlingen för fostran och utbildning av unga lagöverträdare i åldern från 15 till 21 år.

Riksdagen godkände utskottets utlåtande, varefter avläts skrivelse till Kungl. Maj:t (nr 292) av det innehåll varom utskottet hemställt.

Såsom förut nämnts hade chefen för justitiedepartementet jämlikt nådigt bemyndigande den 20 april 1934 samma dag tillkallat sakkunniga att inom departementet biträda med verkställande av utredning angående reformer på straffsystemets, straffverkställighetens och fångvårdens områden. Jämlikt nådiga bemyndiganden den 15 juni och den 18 juli 1935 tillkallade departementschefen därefter ytterligare sakkunniga att inom departementet biträda vid utredning angående revision av gällande lagstiftning om tvångsuppfostran samt angående övriga med ungdomsbrottsligheten sammanhängande frågor.

De sakkunniga avgåvo *den 10 december 1935 betänkande med förslag till lag om tvångsuppfostran m. m.* (statens offentl. utredn. 1935: 67).

Över betänkandet infordrades utlåtanden från fångvårdsstyrelsen, socialstyrelsen, medicinalstyrelsen, överståthållarämbetet och länsstyrelserna, sta-

tens inspektör för fattigvård och barnavård ävensom styrelsen för statens uppfostringsanstalt å Bona. Tillfälle att avgiva yttrande över betänkandet bereddes svenska kriminalistföreningen, centralförbundet för socialt arbete, svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet, svenska diakoniss-sällskapet, föreningen Sveriges stadsfiskaler samt styrelsen för Stockholms stads skyddshem för gossar.

Utlåtanden inkommo från nämnda myndigheter och sammanslutningar med undantag av den sistnämnda. Vissa myndigheter bifogade av dem infortrade yttranden från rådhusrätter, landsfogdar m. fl.

Sedan lagförslagen därefter inom justitiedepartementet gjorts till föremål för överarbetning, remitterades de till *lagrådet*. Med anledning av erinringar, som framställdes av lagrådet eller särskilda ledamöter inom detta, vidtogos sedermera vissa ändringar i förslagen. Ett par av de inom lagrådet framställda anmärkningarna skola i det följande något närmare beröras.

Lagförslagets innehåll.

För de i propositionen framlagda lagförslagen må här i korthet lämnas följande redogörelse:

Såsom framgår av den i det föregående lämnade översikten över gällande rätt, äro de lagbestämmelser som reglera tvångsuppfostringsåtgärden att finna dels i 5 kap. 3 § strafflagen, dels ock i lagen den 27 juni 1902 angående verkställighet av domstols förordnande om tvångsuppfostran. I propositionen föreslås emellertid efter mönster av lagen om ungdomsfängelse att alla de för tvångsuppfostringsåtgärden väsentliga bestämmelserna skola samlas i en särskild lag om tvångsuppfostran, varvid strafflagens stadganden om tvångsuppfostran inskränkas till allenast ett angivande av att denna åtgärd i vissa fall må användas i stället för straff och att stadganden därom meddelas i särskild lag. Den lydelse, som föreslås för 5 kap. 3 § *strafflagen*, är nära anpassad efter den i samband med lagen om ungdomsfängelse antagna nya lydelsen av 2 kap. 2 § strafflagen. I ordalagen har dock inlagts en anvisning om att tvångsuppfostran, liksom hittills, icke skall anses såsom straff.

Förslaget till *lag om tvångsuppfostran* upptager i 1 § förutsättningarna för ådömande av tvångsuppfostran. Förslaget innefattar i detta avseende vissa ändringar i förhållande till nu gällande rätt. Enligt förslaget får meddelas förordnande om tvångsuppfostran endast om den brottslige vid domens meddelande ej fyllt aderton år; härigenom åstadkommes en direkt anslutning till den undre åldersgränsen för ådömande av ungdomsfängelse. Medan för närvarande för förordnande om insättande i allmän uppfostringsanstalt förutsättes att den minderårige dömts till böter eller fängelse eller till straffarbete i högst två år, skall enligt förslaget kunna dömas till tvångsuppfostran om den minderårige begått brott på vilket enligt lag kan följa fängelse eller straffarbete. Ändring föreslås således i fråga om svårhetsgraden av de brott som kunna föranleda förordnande om tvångsuppfostran, och denna

ändring berör såväl minimum som maximum. I sammanhang därmed föreslås, att tvångsuppfostran skall ådömas direkt utan att först något straff utsettes. Jämväl i övrigt ha förutsättningarna för ådömande av tvångsuppfostran angivits i nära anslutning till lagen om ungdomsfängelse. Förordnande om tvångsuppfostran skall meddelas, där brottets beskaffenhet samt den brottsliga personliga utveckling,andel och levnadsomständigheter i övrigt giva skälig anledning antaga, att han är i behov av och mottaglig för sådan fostran och utbildning som avses med tvångsuppfostran, samt med hänsyn till sålunda och eljest föreliggande förhållanden tvångsuppfostran finnes lämpligare än straff.

2 och 3 §§ i förslaget till lag om tvångsuppfostran medge möjlighet att i samband med att villkorlig dom förklaras förverkad förordna om tvångsuppfostran.

I 4 § stadgas att till tvångsuppfostran dömd skall intagas i allmän uppfostringsanstalt samt att, där domstolen ej annorlunda bestämmer, förordnandet skall verkställas utan hinder därav att det ej äger laga kraft.

5 § i förslaget erbjuder i förhållande till motsvarande bestämmelse i gällande lag framför allt den avvikelser att i paragrafen uttryckligen stadgas att icke blott anstalt utan även anstaltsavdelning kan tjänstgöra såsom allmän uppfostringsanstalt.

Enligt 6 § skall uppfostringsanstalt stå under ledning av styrelse och föreståndare. 7 § innehåller bestämmelser om den fostrande verksamheten. Jämlikt 8 § kan elev, där sådant prövas för honom gagneligt och finnes lämpligen kunna ske, överlämnas till fostran och utbildning utom anstalten. I 9 § stadgas bl. a. att elev som bryter mot anbefalld ordning må underkastas disciplinär åtgärd enligt därom utfärdade föreskrifter.

Företer elev rubbning i själsverksamheten, skall han, jämlikt 10 §, såvitt möjligt överföras till sinnessjukhus eller annan vårdanstalt.

Enligt 11 § kan elev utskrivras antingen på prov (villkorlig utskrivning) eller slutligt. Det sistnämnda skall liksom för närvarande ske senast då eleven fyllt tjuguet år. Utskrivning på prov får ej ske förrän ett år, och slutlig utskrivning ej förrän två år förflutit från det elev intagits i anstalten, med mindre särskilda skäl därtill äro. I 12 § lämnas bestämmelser att elev som är utskrivnen på prov skall stå under tillsyn och må återtagas, varjämte i 13 § lämnas föreskrifter om biträde vid tillsynen och handräckning för hämtande och återtagning.

Enligt 14 § kan åtal mot den som misstänkes att ha före slutlig utskrivning begått brott eftergivras.

15—18 §§ behandla fall av sammanträffande av förordnande om tvångsuppfostran och straff, vilket ådömts eller enligt vanliga regler skulle ådömas.

I 19 § stadgas att ådömd tvångsuppfostran är förfallen om den dömd ej intagits i allmän uppfostringsanstalt innan han fyllt aderton år. Allmän åklagare har då att vid den domstol som i första instans dömt i målet föra talan mot den dömd om hans fällande till straff. I stället för vanlig pre-

skriptionstid för anhängiggörande av denna talan har föreskrivits, att straffet skall vara förfallet om talan ej anhängiggjorts innan den brottslige fyllt tjuguet år.

I 20 § jämställs tvångsuppfostran i vissa hänseenden med fängelse, 21 § avhandlar förlust av allmänna befattningar ävensom vissa påföljder och 22 § medger Konungen att meddela erforderliga bestämmelser angående tillämpningen av lagen.

Den föreslagna ändringen i *lagen den 6 juni 1924 innefattande bestämmelser om förfarandet i brottmål rörande vissa minderåriga* innebär att tvångsuppfostran ej må ådömas med mindre särskild förundersökning ägt rum och därvid läkarintyg anskaffats rörande den tilltalades sinnesbeskaffenhet. Därjämte innehåller detta förslag en mindre utvidgning av skyldigheten att föranstalta om förundersökning beträffande häktad.

Vidare föreslås upphävande av 3 § *lagen den 22 april 1927 om förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare*, enligt vilken paragraf, om sådana omständigheter äro för handen att någon kan insättas i allmän uppfostringsanstalt, förordnande om hans intagande i vårdanstalt för nämnda slags förbrytare ej må meddelas, så framt icke med hänsyn till hans sinnesbeskaffenhet eller andra förhållanden synnerliga skäl därtill äro.

I *lagen den 6 juni 1924 om samhällets barnavård och ungdomsskydd* (barnavårdslagen) föreslås vissa jämkningar, huvudsakligen av redaktionell innebörd.

För att skapa garantier mot att elev, som överförts till sinnessjukhus och utskrivits från den allmänna uppfostringsanstalten, alltför tidigt utskrives från sinnessjukhuset, framlägges förslag till ändring i 18 § *sinnessjuklagen den 19 september 1929* av innebörd att en sådan person med avseende å utskrivning från sinnessjukhuset jämställs med kriminalpatienter.

Tiden för ikraftträdandet av den ifrågasatta lagstiftningen har i propositionen föreslagits skola bero av Kungl. Maj:ts förordnande.

Beträffande frågan, för vilka kategorier av minderåriga förordnande om tvångsuppfostran bör meddelas, samt angående den lämpliga tiden för ikraftträdandet av den nya lagstiftningen må här från ärendets tidigare behandling återgivas följande.

De sakkunnigas förslag utgick från den uppfattningen, att förordnande om tvångsuppfostran icke borde meddelas utan att den minderårige å ena sidan vore i behov av uppfostran i allmän uppfostringsanstalt och å andra sidan vore mottaglig för fostran i denna form. Angivandet av förutsättningarna för förordnande om tvångsuppfostran hade i förslaget med hänsyn därtill skett i nära anslutning till lagen om ungdomsfängelse, i vilken enahanda uppfattning kommit till uttryck med avseende å dom till ungdomsfängelse. Enligt de sakkunniga vore det av särskild vikt, att ungdomar som företedde väsentliga bristfälligheter i själsverksamheten icke sändes till allmän uppfostringsanstalt. De sakkunniga föreslogo på grund därav upphävande av

3 § lagen den 22 april 1927 om förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare, enligt vilket lagrum vid val mellan sådan förvaring och tvångsuppfostran den senare åtgärden i regel skulle föredragas. Vidare föreslogs, att i 1 § av den ifrågasatta lagen om tvångsuppfostran intoges ett uttryckligt förbud mot förordnande om tvångsuppfostran för den som vore av sinnesbeskaffenhet som i 5 kap. 6 § strafflagen sägs (förminskat tillräknelig).

Vid *remissen till lagrådet* förklarade dåvarande *departementschefen*, statsrådet Schlyter, att han i sak delade de sakkunnigas uppfattning i förevarande fråga. Redan i anförande till statsrådsprotokollet den 20 april 1934 hade han uttalat, att vid anordnandet av de för unga förbrytare avsedda anstalterna (uppfostringsanstalter och straffanstalter för ungdom) borde beaktas att de oförbätterliga och mindre förbättringsbara (djupt depraverade, psykopater, antisociala imbecilla och liknande) hölles helt avskilda från de övriga. Utredningen i förevarande ärende hade befast hans övertygelse, att det för uppnående av ett gott resultat av behandlingen vid allmän uppfostringsanstalt vore av vikt att dessa anstalter hölles fria från psykiskt undermåliga element. För dessa borde andra vårdformer anordnas.

Departementschefen erinrade i anslutning härtill om ett av professor Kinberg framlagt förslag att i samband med skyddshemsverksamheten anordna en s. k. psykopatanstalt för icke normala element. Vidare omnämnde han att fråga vore väckt om inrättande av en ny anstalt för dem som omhändertagits jämlikt lagen den 22 april 1927 om förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare samt att omarbetning av nämnda lag påbörjats i syfte att åstadkomma att förordnande om förvaring finge meddelas i större utsträckning än hittills. Härefter fortsatte departementschefen:

» Utan att taga ställning till nu berörda frågor anser jag mig kunna uttala den förhoppningen, att samhällets resurser för omhändertagande av psykiskt undermåliga kriminella och asociala snart skola vara förbättrade. Att, såsom i yttranden över sakkunnigförslaget ifrågasatts, i avvaktan därpå uppskjuta reformeringen av tvångsuppfostringsinstitutet för att det alltjämt skall under någon tid vara möjligt att till allmänna uppfostringsanstalter sända psykiskt undermåliga brottslingar synes mig icke riktigt. Provisoriska anordningar torde kunna vidtagas vid de nuvarande anstalterna för förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare för att förebygga att det ungdomliga klientelet kommer i skadlig beröring med det äldre, och vad beträffar fall för vilka förvaringslagen ej är tillämplig torde det vara bättre, att den icke normale dömes till tidsbestämt straff än att han sändes till allmän uppfostringsanstalt där han skulle utöva ett menligt inflytande på de övriga elevernas uppfostran.

Vad beträffar avfattningen av lagtexten i förevarande avseende, föreslår jag en avvikelse från sakkunnigförslaget. Enligt min mening är det ej erforderligt att i 1 § första stycket särskilt angiva att förordnande om tvångsuppfostran ej må meddelas för den som faller under 5 kap. 6 § strafflagen. Att sådant förordnande i dylikt fall ej må ifrågakomma, torde med tillräcklig tydlighet framgå av paragrafens övriga bestämmelser. Dessa överensstämma

med bestämmelserna i 1 § lagen om ungdomsfängelse, vilka innebära att förminskat tillräkneliga icke skola bliva föremål för åtgärd enligt sistränmda lag, och det synes angeläget att tvångsuppfostringslagen och ungdomsfängelselagen i förevarande hänseende erhålla samma avfattning.»

Den föreslagna lagstiftningen skulle enligt det till lagrådet remitterade förslaget träda i kraft den 1 juli 1937.

Inom *lagrådet* anfördes i denna delen av justitierådet Sandström, med instämmande av justitierådet Forsberg, bland annat följande:

»Alla måste naturligtvis vara ense därom att en person, som på grund av sin sinnesbeskaffenhet icke är mottaglig för tvångsuppfostran, icke bör dömas därtill. I vad mån någon på grund av psykisk defekt är mottaglig för uppfostran eller icke tillhör närmast läkarvetenskapen att bestämma. Det torde väl icke vara uteslutet att personer som bedömas enligt 5 kap. 6 § strafflagen äro i viss mån mottagliga därför, och då under förarbetena till nu ifrågavarande lagstiftning man beaktat särskilt sådana personer och velat utesluta dem från behandling medelst tvångsuppfostran, torde det avgörande skälet hava varit den inverkan som personer av denna sinnesbeskaffenhet ofta enligt erfarenhetens vittnesbörd hava på anstaltsverksamheten. Enligt de sakkunniga har det för behandlingen inom uppfostringsanstalt 'ansetts vara i hög grad menligt att normala och i många fall relativt godartade elever där komma i beröring med psykiskt undermåliga element'. Närvaron av sådana element synes hava väsentligt försvårat arbetet, och det har ansetts angeläget att de allmänna uppfostringsanstalterna hållas fria från dem.

Mot den ståndpunkt den föreslagna lagstiftningen sålunda intager synes icke i och för sig vara någonting att invända. Det kan icke vara lämpligt att i anstalterna intaga elever, som på grund av psykiska defekter försvåra och förrycka arbetet för de friska elevernas fostran. Det synes också vara riktigt att för bestämmande av huruvida en person lämpligen bör undergå tvångsuppfostran icke binda sig vid en så ovillkorlig regel som den i de sakkunnigas förslag upptagna hänvisningen till 5 kap. 6 § strafflagen synes utgöra. I verkligheten saknas en markerad gräns för det område där tvångsuppfostran lämpligen bör användas, och avgörandet därav bör vara en lämplighetsfråga i det enskilda fallet. Av stor betydelse torde därvid bliva de ändringar som föreslås i lagen innefattande bestämmelser om förfarandet i brottmål rörande vissa minderåriga och varigenom läkarundersökning av den brottslige blir obligatorisk då ådömande av tvångsuppfostran ifrågakommer. I den mån bedömningen vid denna läkarundersökning visar sig vara felaktig kan rättelse erhållas genom den föreslagna bestämmelsen i 10 §.»

Efter att ha framhållit att antalet minderåriga som genom den föreslagna lagstiftningen skulle komma att uteslutas från tvångsuppfostran kunde antagas bliva avsevärt, sannolikt omkring 15 % av det till tvångsuppfostran dömda klientelet, samt efter att ha berört de av departementschefen vid lagrådsremissen omnämnda förslagen om inrättande av en ny förvaringsanstalt och av en psykopatanstalt, fortsatte förenämnda lagrådsledamöter:

»Utom dessa på framtiden ställda förslag har beträffande de från tvångsuppfostran uteslutna grupperna endast erinrats om att det för vissa av dem står öppet att meddela förordnande om deras förvaring jämlikt 1927 års förvaringslag och att för dem som icke kunna dömas till sådan förvaring återstå straffrättens övriga reaktioner. Beträffande möjligheten att döma till förvaring enligt 1927 års lag må anmärkas att särskilt för förstagångsförbrytare förutsättningen för sådant intagande i avseende å ådömt straff mycket sällan torde bli uppfyllt. I stort sett skulle alltså den föreslagna lagstiftningens genomförande betyda att man beträffande ifrågavarande grupper skulle hava att falla tillbaka på de vanliga straffarterna, därvid på grund av förhållandenas natur villkorlig straffdom ej lärer kunna ifrågakomma.

I visst sammanhang med det nu behandlade spörsmålet står frågan huru enligt 11 § i den föreslagna lagen om tvångsuppfostran de å allmän uppfostringsanstalt nu intagna elever som befinnas lida av rubbning i själverksamheten skola omhändertagas. Beträffande de vårdmöjligheter som för närvarande stå till buds hänvisas i betänkandet till vissa angivna anstalter för asociala imbecilla och för vanartade sinnesslöa. Departementschefen anser sig kunna utgå från att de anstalter, som enligt propositionen om ändringar i skyddshemsorganisationen skulle inrättas för själsligt abnorma skyddshemselever, skola kunna anlitas även för omhändertagande av motsvarande kategori bland eleverna i allmän uppfostringsanstalt.

Även om såsom förut framhållits ingenting kan vara att invända mot den nu föreslagna lagstiftningens ståndpunkt att de allmänna uppfostringsanstalterna böra hållas fria från psykiskt defekta, som icke äro mottagliga för den med anstalterna avsedda fostran eller väsentligt försvåra och förrycka arbetet för de friska elevernas fostran, måste det anses otillfredsställande att den nya lagstiftningen genomföres utan att samtidigt löses frågan om behandlingen av det klientel vilket genom reformen undandrages en vård som tidigare kunnat komma det till del. Enligt vad förut framhållits skulle i framtiden, innan ifrågasatta reformer genomförts, för detta klientel de vanliga straffformerna bli det normala. Dessa torde emellertid i sådana fall vara mindre ändamålsenliga än eljest. Beträffande de nu å allmänna uppfostringsanstalter intagna elever, vilka enligt 10 § av den föreslagna lagen om tvångsuppfostran på grund av psykiska defekter borde avskiljas från anstalterna, torde väl i vissa fall en överflyttning till sinnessjukhus vara möjlig. Huruvida för övriga fall, vilka torde utgöra det ojämförligt största antalet, en med hänsyn till ändamålet för deras omhändertagande tillfredsställande vård kan anordnas låter sig knappast på den föreliggande utredningen bedöma.

Då emellertid lagstiftningens principer i och för sig synas vara riktiga, anser jag mig icke böra avstyrka att en lagstiftning nu kommer till stånd i huvudsaklig överensstämmelse med den föreslagna. Däremot måste det sättas i fråga huruvida denna bör träda i kraft innan erforderliga anordningar träffats för omhändertagande av det uteslutna klientelet. Det är naturligtvis för arbetet i de allmänna uppfostringsanstalterna önskvärt att reformen ge-

nomföres fortast möjligt. Det bör emellertid beaktas att den nya lagstiftningens syftemål uti ifrågavarande avseende under inga förhållanden kan helt vinnas förrän de allmänna uppfostringsanstalterna befriats från där redan intagna elever, vilka från utgångspunkterna för samma lagstiftning icke äro önskvärda. Så länge de icke på annat håll kunna omhändertagas på lämpligt sätt, blir därför effekten av den nya lagstiftningen oviss. För den händelse lagen icke skapar tillfredsställande möjligheter för omhändertagande av psykiskt undermåliga, kan vidare vara att befara att lagskipningen vid tillämpningen av den nya lagstiftningen i gränfallen föranledes att icke taga all den hänsyn som måste anses önskvärd till de synpunkter vilka varit bestämmande för densamma. Därest utsikter finnas att inom den närmaste tiden föra fram frågan om behandlingen av det uteslutna klientelet till lösning, synes med hänsyn till vad som anförts ikraftträdandet av den nya lagstiftningen böra anstå i avvaktan därpå, och bör i så fall ikraftträdandet bli beroende på Kungl. Maj:ts förordnande.»

De båda övriga ledamöterna i lagrådet, justitierådet Afzelius och regeringsrådet Aschan, anförde:

»Såsom framgår av justitierådet Sandströms nu avgivna yttrande, befinner sig frågan om åtgärder för beredande av vård och fostran åt sådana unga förbrytare, vilka tillhöra gruppen förminskat tillräkneliga, för närvarande i ett ovisst läge. I samband med genomförandet av den lagstiftning, som här föreslås, bli sådana åtgärder dock nödvändiga, i det att från tvångsuppfostran uteslutas ej blott de förminskat tillräkneliga, vilka efter ikraftträdandet sakfällas för brott, utan även, så långt möjligt är, de som vid samma tid äro intagna å uppfostringsanstalt. Om den närmare beskaffenheten av provisoriska anordningar, vilka tilläventyrs kunna tillitas, är på grundval av nu tillgänglig utredning ej möjligt att döma. Men då, såsom påvisats av justitierådet Sandström, för den närmaste tiden knappast är att räkna med annan utväg än att hänvisa denna ganska talrika och ingalunda enhetliga grupp till fängelser eller sinnessjukhus, synes i betraktande av den förändrade ställning, vari dessa minderåriga sålunda försättas, en omedelbar lagstiftningsåtgärd icke kunna undgå att ingiva betänklighet. På grund härav och då, fränsett det nu berörda ämnet, lagförslagen icke torde innefatta någon sådan nyhet av betydelse för den praktiska uppfostringsverksamheten, att icke med deras genomförande kan utan olägenhet anstå ännu någon tid, finna vi oss böra hemställa om sådan ändring i förslagen, att tiden för lagarnas ikraftträdande kommer att bero av Kungl. Maj:ts förordnande.»

Vid avlåtandet av propositionen anförde föredragande *departementschefen*, statsrådet Westman, i anledning av förenämnda inom lagrådet framställda anmärkningar följande:

»Vad först beträffar de psykiskt undermåliga, vilka då den nya lagstiftningen träder i kraft redan äro dömda till tvångsuppfostran, är att märka, att bestämmelsen i 10 § första stycket av förslaget till lag om tvångsuppfostran icke såsom obligatoriskt föreskriver överförande till sinnessjukhus eller annan vårdanstalt av elev, som företer rubbning i själsverksamheten, utan

endast stadgar, att sådant överförande såvitt möjligt skall ske. Sådana elever kunna överföras — förutom till de vanliga sinnessjukhusen — till statens anstalter för asociala imbecilla, nämligen Salberga sjukhus, imbecillavdelningen vid Källshagens sjukhus samt Västra Marks sjukhus, vilka tre anstalter förklarats för sinnessjukhus, ävensom till statens uppfostringsanstalter för vanartade sinnesslöa, nämligen statens uppfostringsanstalt för sinnesslöa gossar å Salbohed samt statens uppfostringsanstalt för sinnesslöa flickor, belägen i Vänersborg. Även skyddshemmet åkerbrukskolonien Hall, som är avsedd för manlig ungdom, lär kunna mottaga sådana elever. Denna anstalt användes nämligen i enlighet med ett av riksdagen utan erinran lämnat uttalande i den vid lagrådsremissen omtalade propositionen till 1936 års riksdag angående omorganisation av skyddshemsverksamheten numera uteslutande för psykiskt abnorma elever. Det sagda torde giva vid handen, att något uppskov med den föreslagna lagstiftningens ikraftträdande icke är påkallat av hänsyn till dem, som vid lagens ikraftträdande redan äro intagna i allmän uppfostringsanstalt. Det förtjänar i detta sammanhang att nämnas, att det i lagrådets utlåtande omnämnda utredningsarbetet rörande lagen om förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare numera fortskridit så långt, att för ändamålet tillkallade sakkunniga avlämnat förslag till ny lag i ämnet (statens offentl. utredn. 1937: 3) vilket för närvarande är utremitterat till myndigheter och andra för yttrande. Enligt detta förslag skall under vissa förutsättningar person, som undergår tvångsuppfostran men som befinnes vara av sinnesbeskaffenhet varom i 5 kap. 6 § strafflagen sägs, kunna ådömas förvaring att träda i stället för tvångsuppfostran.

Vad angår minderåriga som lagföras efter den nya lagstiftningens ikraftträdande, gäller undantagslöst, att psykiskt abnorma ej må dömas till tvångsuppfostran. Enligt vad allmänt anses är detta ägnat att avsevärt befordra effektiviteten av uppfostringsarbetet i de allmänna uppfostringsanstalterna, och i ett flertal av de yttranden som avgivits över förslaget har uttalats tillfredsställelse härmed. För min del finner jag det vara av sådan vikt, att de allmänna uppfostringsanstalterna snarast möjligt befrias från de icke normala kriminella, att med de föreslagna åtgärderna i detta syfte enligt min mening ej bör anstå i avbidan på att möjlighet öppnas för domstolarna att förordna om särskild behandling av de psykiskt undermåliga elementen. I detta sammanhang tillåter jag mig även erinra, att i den förut omnämnda skrivelse, vari 1935 års riksdag begärde omarbetning av gällande lagstiftning om tvångsuppfostran, riksdagen uttryckte önskan att omarbetningen måtte verkställas snarast.

De straffrättsliga reaktioner, som för de psykiskt undermåliga komma i fråga i stället för tvångsuppfostran, hava angivits vid förslagets remitterande till lagrådet. Till vad då anförts vill jag foga att genomförandet av nyssnämnda förslag rörande ny lagstiftning om förvaring kommer att bereda avsevärt ökade möjligheter, i jämförelse med vad fallet är enligt nuvarande förvaringslag, för omhändertagande på lämpligt sätt av ungdomliga för-

brytare som äro psykiskt undermåliga. Då förslaget, som nämnt, är utremitterat till myndigheter och andra för yttrande, finnes anledning att antaga, att det icke skall dröja länge innan förslag i ämnet kan föreläggas riksdagen. Det förtjänar vidare, med avseende å det fall att vanligt frihetsstraff kommer i fråga, att framhållas, att straffverkställigheten, när det gäller ungdomliga brottslingar, sker efter regler som utformats på annat sätt än för äldre fångar.

Det måste emellertid anses önskvärt, att den föreslagna lagen om tvångsuppfostran träder i kraft samtidigt med lagen om ungdomsfängelse. Denna, som skall gälla från och med den dag Konungen förordnar, kan icke beräknas kunna sättas i kraft tidigare än den 1 januari 1938. Vid sådant förhållande finner jag det vara motiverat, att, för att lagarna om ungdomsfängelse och om tvångsuppfostran må kunna träda i kraft samtidigt, åt Konungen överlämnas att bestämma, jämväl när den senare lagen skall komma i tillämpning. Med hänsyn härtill hava i lagförslagen bestämmelsen om ikraftträdandet ändrats på sätt lagrådet hemställt.»

I fråga om beskaffenheten av de brott vilka skola kunna föranleda förordnande om tvångsuppfostran ha de sakkunniga (s. 35 f.) erinrat om den utveckling som efter tvångsuppfostringsinstitutets tillkomst ägt rum på den samhälleliga barna- och ungdomsvårdens område. De ha därvid framhållit, att barnavårdsnämnds behörighet och skyldighet att ingripa mot vanartade barn och ungdomar utvidgats. I betänkandet erinras vidare, hurusom ungdomsfängelse ej kan följa å brott vilket är belagt allenast med böter, enär i 1 § ungdomsfängeslagen såsom förutsättning för ungdomsfängelse fordras att å det föreliggande brottet eller, där flera brott förövats, å något av dem enligt lag kan följa fängelse eller straffarbete. I betraktande av utvidgningen av barnavårdsnämnds verksamhetsområde ha de sakkunniga funnit, att det ej torde möta betänkligheter att undantaga sådana brott som endast äro belagda med böter från dem som kunna föranleda tvångsuppfostran. Liksom det icke ansetts behöva förekomma, att för sådana brott dömdes till ungdomsfängelse, syntes det ej erforderligt att låta dessa brott giva anledning till förordnande om tvångsuppfostran. I den mån den som gjorde sig skyldig till sådant brott behövde omhändertagas av samhället för uppfostrande behandling, torde möjligheterna för åtgärd enligt barnavårdslagen vara fullt tillräckliga. Någon avsevärd inskränkning av tvångsuppfostringsklientelet medförde för övrigt icke den föreslagna förändringen. Enligt inhämtade upplysningar hade nämligen av 276 under de senaste åren å uppfostringsanstalten å Bona intagna elever endast 20 varit dömda till böter, och av dessa hade endast ett fåtal dömts för brott på vilket allenast böter kunna följa.

I frågan huruvida förordnande om tvångsuppfostran skall vara uteslutet vid brott överstigande viss svårhetsgrad ha de sakkunniga erinrat om att möjligheten att döma till ungdomsfängelse är begränsad genom föreskrift i 1 § ungdomsfängeslagen att därtill ej må dömas där enligt lag å brottet

eller något av brotten lägst kan följa straffarbete i fyra år eller däröver. De ha emellertid även framhållit, att utvecklingen efter tvångsuppfostringsinstitutets tillkomst gått i riktning mot att tillåta utbyte av allt svårare straff mot tvångsuppfostran. Att märka vore jämväl, att efter ändring av 5 kap. 2 § strafflagen genom lag den 10 maj 1935 straffet för brott, begånget av någon som fyllt 15 men ej 18 år, kan nedsättas under vad i allmänhet å gärningen bort följa utan annan begränsning än den som följer av det allmänna straffminimum. Med hänsyn härtill torde det, enligt de sakkunniga, vara motiveerat att vid omarbetningen av reglerna om tvångsuppfostran icke längre behålla något stadgande, att tvångsuppfostran skulle vara utesluten vid brott överstigande viss svårhetsgrad. Emedan enligt bestämmelserna i 1 § andra stycket i förslaget till lag om tvångsuppfostran hänsyn skulle tagas bland annat till brottets beskaffenhet, då det gällde att överväga huruvida det skulle förordnas om tvångsuppfostran, torde — enligt vad de sakkunniga vidare uttalat — icke behöva befaras, att domstolarna skulle meddela sådant förordnande där detta av allmänpreventiva skäl skulle vara mindre lämpligt.

Vid remissen till lagrådet anförde föredragande departementschefen härutinnan bland annat:

»Mot de sakkunnigas förslag att icke medgiva förordnande om tvångsuppfostran vid brott på vilka endast böter kunna följa har i några yttranden rests invändning. Såsom de sakkunniga framhållit, torde det emellertid endast ytterst sällan ha förekommit, att förordnande om tvångsuppfostran meddelats med anledning av brott på vilket icke annat straff än böter kunnat följa. Där så likväl har skett, torde förordnandet ha föranletts icke så mycket av en asocialitet vilken tagit sig uttryck i brottet som fastmera av andra yttringar av vanart. Det förefaller under sådana omständigheter stå i bättre överensstämmelse med principerna för tillrättaförande av vanartad ungdom, att dylika fall omhändertagas enligt barnavårdslagen.

I flera yttranden har vidare framställts önskemål att, i likhet med vad fallet är beträffande ungdomsfängelse, tvångsuppfostran skall förklaras icke kunna följa på brott överstigande viss svårhetsgrad. Att sakkunnigförslaget utan sådan begränsning tillåter förordnande om tvångsuppfostran vid brott som äro belagda med frihetsstraff, står emellertid i överensstämmelse med vad som redan nu gäller. Efter ändringen av 5 kap. 2 § strafflagen genom lagen den 10 maj 1935 kan straffet för brott, begånget av någon som fyllt 15 men ej 18 år, nedsättas under vad i allmänhet å gärningen bort följa utan annan begränsning än den som följer av det allmänna straffminimum. Det är alltså för domstolen tekniskt möjligt beträffande varje brott att utmäta så lågt straff, att förordnande om tvångsuppfostran kan meddelas. Endast så till vida innebär nu gällande rätt en begränsning av möjligheten att utbyta frihetsstraff mot tvångsuppfostran, att om domstolen under beaktande av straffnedsättningsmöjligheten i 5 kap. 2 § strafflagen finner brottet förskylla straffarbete i längre tid än två år, den icke kan förordna att straffet skall utbytas mot tvångsuppfostran. En anvisning om att brottets svårhet kan utesluta förordnande om tvångsuppfostran upptager emellertid förslaget ge-

nom bestämmelsen, att vid övertagande av förutsättningarna för tvångsuppfostran hänsyn skall tagas till brottets beskaffenhet. Däri synes ligga tillräcklig anvisning för domstolarna att icke förordna om tvångsuppfostran i fall då allmänna hänsyn kräva straff. Att dessutom genom en formell gräns — bestämd med hänsyn till straffskalan eftersom något utsättande av straff ej skall ifrågakomma — utesluta brott av viss högre svårhetsgrad från dem som kunna föranleda förordnande om tvångsuppfostran synes mig ej tillfyllest motiverat.

På grund av det anförda ansluter jag mig till de sakkunnigas förslag, att tvångsuppfostran i lagen angives kunna förekomma vid brott, å vilket kan följa fängelse eller straffarbete.»

Inom *lagrådet* anfördes av två ledamöter, justitieråden Afzelius och Sandström, följande:

»Medan gällande lagstiftning tillåter att tvångsuppfostran kan komma till användning i fråga om minderåriga, som för brott dömas till böter, fängelse eller straffarbete i högst två år, skall enligt det remitterade förslaget sådan påföljd kunna ersätta straff för brott, varå efter lag kan följa fängelse eller straffarbete.

I vad tvångsuppfostran således uteslutes vid brott, vilka icke äro i lag belagda med högre straff än böter, läser den ändring, som härigenom sker i förhållande till gällande rätt, icke bliva synnerligt betydande, om huvudvikten lägges vid antalet av dem, som efter sakfällande för dylikt brott bliva föremål för tvångsuppfostran. Enligt vad i detta lagstiftningsärende upplysts förekommer nämligen endast i sällsynta fall, att domstol, när allenast böter kunna följa å brottet, meddelar förordnande om tvångsuppfostran. Med hänsyn till denna påföljds allvarliga karaktär måste en sådan praxis anses naturlig nog. Men näppeligen kan av den varsamhet, som sålunda iakttagits vid lagens tillämpning, med säkerhet slutas, att möjligheten att i nu avsedda fall även för framtiden använda denna form för den unge lagbrytarens tillrättaförande bör utmönstras såsom helt obehöfvig. Ett brott av ringa svårhetsgrad kommer uppenbarligen icke att i och för sig eller ens i huvudsaklig mån utgöra grunden för ett ådömande av tvångsuppfostran; den avgörande betydelsen måste städse fästas vid den utredning, som kan bibringa domstolen en bestämd övertygelse om det, framför allt för den brottslige själv, lämpligaste behandlingssättet. Då med förslagets genomförande komma att följa skärpta krav på utredningens fullständighet och jämväl förutsättningarna för användande av tvångsuppfostran bliva mer noggrant angivna i lagen än hittills, torde häri ligga en ökad trygghet för att fri prövningsrätt kan anförtros åt domstolen. Överhuvud läser en sådan frihet i bedömandet, vilken även kommer till uttryck i fråga om brott belagda med strängare straff, bäst överensstämma med den särskilda naturen av det ingripande emot ungdomsbrottsligheten som tvångsuppfostran innebär. Från denna synpunkt kan en begränsning med avseende å de ringare brotten icke anses välgrundad.

I vissa speciella fall — och om några andra än ett fåtal sådana kan här

icke bliva fråga — synes det kunna vara ganska klart framträdande, att en möjlighet att använda tvångsuppfostran även vid ringare brott icke bör vara helt avskuren. Mindre komma härvid i betraktande enstaka förbrytelser av detta slag, även om de såsom yttringar av en också annorledes ådagalagd vanart kunna påkalla en allvarligare uppmärksamhet än vartill måhända lagöverträdelsen i sig själv skulle föranleda. I synnerhet äger det sagda sin tillämpning i sådana fall, då lagföring på en gång sker för flera brott, låt vara att de äro belagda med endast bötesstraff, eller då i mål, som rör dylikt brott, det visas att den brottslige tidigare ådömts straff. Därest i något sådant fall tvångsuppfostran skulle, i belysning av vad utredningen ger vid handen om den tilltalades personlighet och levnadsförhållanden, framstå såsom den lämpligaste påföljden, kan det knappast anses lyckligt att denna utväg skall vara stängd. Att härvid omhändertagande enligt barnavårdslagen — om överhuvud förutsättningar härför äro till finnandes — skulle erbjuda en tillfredsställande ersättning för tvångsuppfostran, måste betraktas såsom ovisst.»

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställde dessa lagrådsledamöter om sådan ändring i förslaget att förordnande om tvångsuppfostran skulle kunna meddelas även i fråga om brott, vilket icke i lag vore belagt med högre straff än böter.

I propositionen bemöter föredragande *departementschefen* denna hemställan sålunda:

» — — — Möjlighet skulle då finnas att ådöma tvångsuppfostran vid sådana brott som t. ex. förargelseväckande beteende å allmän plats, fylleri å sådan plats, uppsåtligt vållande till kroppsskada av det i 14 kap. 12 § strafflagen angivna slaget samt vissa slag av åverkan ävensom vid en mängd smärre ordningsförseelser utanför strafflagens område. I betraktande av tvångsuppfostringsåtgärdens allvarliga beskaffenhet förefaller det emellertid icke tilltalande, att sådan åtgärd tillgripes med anledning av brott av så ringa svårhetsgrad. Denna uppfattning torde ock vara allmän bland domstolarna, att döma därav att med nuvarande lagstiftning, vilken medger att tvångsuppfostran följer å brott som endast är belagt med böter, blott i sällsynta fall inträffat att någon dömts till tvångsuppfostran för sådant brott. I de fall då brottslighet som här avses utgör utslag av sådan vanart, att särskild uppfostrande behandling kräves för den minderåriges tillrättaförande, synes åtgärd enligt barnavårdslagen — som i dylika fall alltid torde kunna ifrågakomma — vara att föredraga framför tvångsuppfostran. Jag har därför icke ansett mig böra föreslå någon ändring av det remitterade förslaget på denna punkt.»

Såsom av utskottets redogörelse framgår, anhöll 1935 års riksdag att Kungl. Maj:t måtte snarast låta verkställa omarbetning av gällande lagstiftning angående tvångsuppfostran till närmare överensstämmelse med det av riksdagen samtidigt antagna förslaget till lag om ungdomsfängelse. Genom den nu föreslagna reformen tillgodoses det sålunda av riksdagen uttalade

Utskottet.

önskemålet. Förslaget innebär samtidigt en enligt utskottets åsikt välbehörlig revision av tvångsuppfostringsinstitutet även i avseenden vilka icke direkt sammanhånga med ungdomsfängelselagen. Såsom ett genomgående drag hos förslaget är att nämna en strävan att taga hänsyn till det ungdomliga brottslingsklienteletets olikartade beskaffenhet och anpassa behandlingsformen efter vad i varje särskilt fall anses lämpligt. Av vikt är framför allt att förslaget avser att hålla de allmänna uppfostringsanstalterna fria från psykiskt defekta elever, då dessa försvåra arbetet för de friska elevernas fostran.

Förslagets ståndpunkt i sistnämnda avseende har kommit till uttryck därigenom att i 1 § andra stycket av den föreslagna lagen om tvångsuppfostran såsom förutsättning för förordnande om tvångsuppfostran angivits att skälig anledning skall föreligga till antagande att den brottslige är i behov av och mottaglig för sådan fostran och utbildning som avses med tvångsuppfostran. Ståndpunkten framgår vidare av bestämmelsen i nämnda lagförslags 10 §, att om elev företer rubbning i själsverksamheten, han såvitt möjligt skall överföras till sinnessjukhus eller annan vårdanstalt. Slutligen märkes i detta sammanhang förslaget att upphäva 3 § lagen den 22 april 1927 om förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare, enligt vilket lagrum vid val mellan sådan förvaring och tvångsuppfostran den senare åtgärden i regel skall föredragas.

Nyssberörda i 1 § av förslaget till lag om tvångsuppfostran angivna förutsättningar för ådömande av tvångsuppfostran ha hämtats från lagen om ungdomsfängelse, i vilken enahanda uppfattning kommit till uttryck med avseende å förutsättningarna för ådömande av dylikt straff. De sakkunniga som framlagt förslag i nu förevarande lagstiftningsärende hade dessutom föreslagit att i första stycket av nämnda paragraf skulle intagas ett uttryckligt förbud mot förordnande om tvångsuppfostran för den som vore av sinnesbeskaffenhet som i 5 kap. 6 § strafflagen sägs (förminskat tillräknelig). I det till lagrådet remitterade förslaget uteslöts emellertid denna bestämmelse. Föredragande departementschefen anförde till motivering av denna avvikelse från sakkunnigförslaget, att det enligt hans mening ej vore erforderligt att i 1 § första stycket särskilt angiva att förordnande om tvångsuppfostran ej finge meddelas för den som fölle under 5 kap. 6 § strafflagen. Att sådant förordnande i dylikt fall ej finge ifrågakomma, framginge enligt departementschefen med tillräcklig tydlighet av paragrafens övriga bestämmelser. Dessa överensstämde med bestämmelserna i 1 § lagen om ungdomsfängelse, vilka innebure att förminskat tillräkneliga icke skulle bli föremål för åtgärd enligt nämnda lag, och det syntes angeläget att tvångsuppfostringslagen och ungdomsfängelselagen i förevarande hänseende erhöles samma avfattning. Inom lagrådet uttalades tillfredsställelse över att hänvisningen till 5 kap. 6 § strafflagen uteslutits. Därvid framhölls bl. a., att det i verkligheten saknades en markerad gräns för det område där tvångsuppfostran lämpligen borde användas, och att avgörandet därav borde vara en lämplighetsfråga i det enskilda fallet. I propositionen har departementschefen, som i annat sammanhang yttrar att efter den nya lagstiftningens

ikraftträdande undantagslöst skulle gälla att psykiskt abnorma ej finge dömas till tvångsuppfostran, icke gjort något ytterligare uttalande beträffande avfattningen av 1 § i nu ifrågavarande hänseende.

Utskottet, som delar uppfattningen att psykiskt abnorma ej böra insättas å allmän uppfostringsanstalt, anser jämväl att uttrycklig bestämmelse härom i lagen är överflödigt med hänsyn till de i andra stycket av 1 § noggrant angivna förutsättningarna för ådömande av tvångsuppfostran. Utskottet kan icke finna att någon ökad klarhet skulle vinnas genom hänvisningen till en så erkänt föråldrad beskrivning å psykisk abnormitet som den i 5 kap. 6 § strafflagen givna. Den av riksdagen tidigare godkända lagen om ungdomsfängelse synes i detta avseende vila på samma övervägande, i det den icke innehåller något återopande av 5 kap. 6 § strafflagen. Införandet av en hänvisning till 5 kap. 6 § strafflagen i tvångsuppfostringslagen skulle därför medföra risken av att ungdomsfängeslagen i nu förevarande avseende finge en annan tolkning.

I fråga om beskaffenheten av de brott, vilka skola kunna föranleda tvångsuppfostran, innebär det framlagda förslaget vissa olikheter i förhållande till gällande rätt. Därvid är att märka att tvångsuppfostran skall ådömas direkt utan att först något straff utsättes. Medan för närvarande för förordnande om insättande i allmän uppfostringsanstalt förutsättes att den minderårige dömts till böter eller fängelse eller till straffarbete i högst två år, anknytas enligt 1 § förslaget till lag om tvångsuppfostran förutsättningarna för ådömande av tvångsuppfostran vid straffskalan för det brott, för vilket den minderårige sakfålles, i det förutsättningen är att han begått brott, på vilket enligt lag kan följa fängelse eller straffarbete. Förslaget innebär en ändring i fråga om svårhetsgraden av de brott som kunna föranleda förordnande om tvångsuppfostran, och denna ändring berör såväl minimum som maximum. Mot förslaget att icke medgiva förordnande om tvångsuppfostran vid brott på vilka endast böter kunna följa ha vissa erinringar framställts inom lagrådet. Med hänsyn till tvångsuppfostringsåtgärdens allvarliga beskaffenhet anser sig emellertid utskottet böra förordna den i propositionen föreslagna begränsningen. Större tvekan har utskottet hyst då det gäller förslaget att icke längre behålla något stadgande att tvångsuppfostran skall vara utesluten vid brott överstigande viss svårhetsgrad. Möjligheten att även vid de grävsta brott ersätta straff med tvångsuppfostran torde nämligen kunna väcka en viss betänksamhet icke endast ur allmänpreventiva synpunkter utan även med hänsyn till arbetet å uppfostringsanstalterna och de andra eleverna därstädes. Såsom av utskottets redogörelse framgår kan emellertid, efter ändring av 5 kap. 2 § strafflagen genom lag den 10 maj 1935, straffet för brott, begånget av någon som fyllt 15 men ej 18 år, nedsättas under vad i allmänhet å gärningen bort följa utan annan begränsning än den som följer av det allmänna straffminimum. Det är alltså redan nu för domstolen tekniskt möjligt beträffande varje brott att utmäta så lågt straff, att förordnande om tvångsuppfostran kan meddelas. På liknande sätt äger domstolen alltid möjlighet att då fråga är om dessa ungdomliga brottslingar

ådöma villkorlig dom. Att domstolarna skulle döma till tvångsuppfostran vid verkligt svåra brott, såsom t. ex. mord, dråp, mordbrand och rån, torde lika litet behöva befaras enligt förslaget som enligt gällande lag. Förslaget till lag om tvångsuppfostran innehåller för övrigt i 1 § en särskild anvisning till domstolarna att vid övervägande av förutsättningarna för tvångsuppfostran taga hänsyn jämväl till *brottets beskaffenhet*. På grund av vad sålunda anförts anser utskottet, i likhet med vad vid lagrådsremissen anförts, behov icke föreligga att genom en formell gräns utesluta brott av viss högre svårhetsgrad från dem som kunna föranleda förordnande om tvångsuppfostran.

I förslaget till lag om tvångsuppfostran 4 § stadgas att förordnande om tvångsuppfostran skall, där domstolen ej annorlunda bestämmer, verkställas utan hinder därav att det ej äger laga kraft. En föreskrift av motsvarande innehåll finnes i lagen om ungdomsfängelse 5 §. Utskottet anser sig böra framhålla angelägenheten av att domstolen även utan särskilt yrkande alltid tar under övervägande, huruvida skäl föreligga att, i avbidan på att utslaget tager åt sig laga kraft, inhibera verkställigheten av detsamma.

Om elev bryter mot anbefalld ordning, må han, enligt 9 § i förslaget till lag om tvångsuppfostran, underkastas disciplinär åtgärd enligt därom utfärdade föreskrifter. Utskottet vill understryka vikten av att dessa reglementariska föreskrifter avfattas i humanitär anda. Vad särskilt beträffar användandet av kroppsaga har utskottet bemärkt att skyddshemssakkunniga i sitt den 10 december 1935 avgivna betänkande¹ givit uttryck åt den uppfattningen att, såvitt gäller skyddshemmen, äga icke bör vara tillåten beträffande gossar över 18 år och flickor över 15 år. Utskottet finner det böra göras till föremål för omprövning, huruvida icke motsvarande åldersgräns för rätt att använda äga bör tillämpas då fråga är om det till tvångsuppfostran dömda klientelet. Om så blir fallet, skulle äga överhuvud taget icke få användas för de till tvångsuppfostran omhändertagna kvinnorna, medan möjligheten att tilldela äga beträffande de manliga eleverna skulle vara begränsad till grupperna i åldern 15—17 år.

Bestämmelsen i 20 § har bland annat avsetts skola innebära en reglering av tilltalads rätt att söka ändring i hovrätts utslag, i det att rätten att fullfölja talan från hovrätt till högsta domstolen betraktas såsom en »särskild verkan» av att någon dömes till fängelse. Motsvarande regel i fråga om den som dömes till förvaring har i det nyligen avgivna förslaget till revision av förvarings- och interneringslagarna ansetts böra komma till uttryck genom ändring i 30 kap. 6 § rättegångsbalken. För vinnande av enhetlighet är, såsom justitiekanslern yttrat i ett utlåtande över nämnda förslag, önskvärt att samma lagtekniska metod användes i fråga om alla de lagar där en reglering av fullföljdsrätten erfordras med anledning av den nya principen att skyddsåtgärd direkt ådömes utan utmätande av straff. Då den metod som använts i förslaget till revision av förvarings- och interneringslagarna erbjuder fördelen av större tydlighet, bör enligt utskottets mening uttryckligt

¹ Statens offentl. utredn. 1935: 64 sid. 29 ff.

stadgande om rätt för den som dömes till tvångsuppfostran att fullfölja talan till högsta domstolen införas i 30 kap. 6 § rättegångsbalken. Att utskottet nu icke framlägger förslag om sådan lagändring beror därpå att utskottet förväntar att förslag till reviderad förvaringslagstiftning snarast kommer att framläggas och i samband därmed förslag till ändring av 30 kap. 6 § rättegångsbalken, då ett lämpligt tillfälle erbjuder sig att införa bestämmelse om fullföljdsrätt för den som dömts till tvångsuppfostran.

I propositionen har föreslagits att tidpunkten för ikraftträdandet av den nya lagen om tvångsuppfostran i likhet med vad som är fallet beträffande lagen om ungdomsfängelse skall bli beroende av Kungl. Maj:ts förordnande. Departementschefen har vid avlåtandet av propositionen såsom motivering härför anfört att det vore önskvärt att den föreslagna lagen om tvångsuppfostran trädde i tillämpning samtidigt med lagen om ungdomsfängelse. Detta kan beräknas ske tidigast den 1 januari 1938. Med avseende å ikraftträdandet av den nu förevarande lagstiftningen har under ärendets behandling från olika håll framhållits angelägenheten av att anordningar vidtagas för omhändertagande av de psykiskt undermåliga minderåriga lagöverträdare, vilka väl enligt gällande lag, men icke enligt förslaget skulle kunna komma i åtnjutande av tvångsuppfostran. Med hänsyn härtill ha även lagrådets ledamöter hemställt — två av ledamöterna dock endast under förutsättning att utsikter funnes att inom den närmaste tiden till lösning föra fram frågan om behandlingen av det uteslutna klientelet — att med ikraftträdandet av den nya lagstiftningen måtte anstå i avvaktan på att nämnda fråga löstes.

I likhet med departementschefen finner utskottet något uppskov med ikraftträdandet av den föreslagna lagstiftningen icke vara påkallat av hänsyn till *dem som vid lagens ikraftträdande redan äro intagna i allmän uppfostringsanstalt*. Flera möjligheter synas nämligen stå till buds att överföra dessa elever till för dem lämpligare anstalter, därvid även är att märka att lagförslaget endast stadgar att sådant överförande såvitt möjligt skall ske. Vad angår behandlingen av sådana *minderåriga, som lagföras efter den nya lagstiftningens ikraftträdande* men på grund av psykisk abnormitet icke lämpa sig för tvångsuppfostran, möta däremot vissa svårigheter. I den mån de icke kunna omhändertagas jämlikt 1927 års lag om förvaring av förminskat tillräkneliga förbrytare återstå nämligen för dem allenast straffrättens övriga reaktioner. Intagande till förvaring torde, med hänsyn till de stränga villkor som i 1927 års lag uppställas i avseende å ådömt straff, för närvarande mycket sällan kunna ifrågakomma i nu berörda fall. Om det förslag till ny lagstiftning om förvaring vilket i början av detta år avgivits av tillkallade sakkunniga genomföres, komma emellertid därigenom att beredas betydligt ökade möjligheter för omhändertagande av de halvabnorma ungdomliga förbrytarna till förvaring. I avseende å det begångna brottet uppställer nämligen den föreslagna förvaringslagen såsom förutsättning för ådömande av förvaring allenast att å detsamma skall kunna följa straffarbete eller, i fråga om sedlighetsbrott, straffarbete eller fängelse. I de fall då även vid en reformerad lagstiftning om förvaring sådan åtgärd icke kan ifrågakomma, tor-

de förvisso icke sällan villkorlig dom med fördel kunna vinna tillämpning, eventuellt i förening med omhändertagande av vederbörande jämlikt barnavårdslagen för skyddsuppfostran. Utskottet har i detta hänseende från statistiska centralbyrån inhämtat, att enligt de till straffregistret för år 1934 inkomna uppgifterna av 75 under nämnda år i första instans jämlikt 5 kap. 6 § strafflagen dömda personer icke mindre än 11 eller sålunda mer än var sjunde erhållit villkorlig dom.

Då det måste anses vara av alldeles särskild vikt att de allmänna uppfostringsanstalterna befrias från halvabnorma individer som försvåra och förrycka arbetet med de friska elevernas fostran, anser utskottet i likhet med departementschefen att med ikraftträdandet av den föreslagna lagstiftningen om tvångsuppfostran icke bör anstå i avbidan på bättre möjligheter att annorledes omhändertaga de psykiskt undermåliga elementen. När utskottet därför biträder departementschefens i propositionen uttalade mening att den nya lagstiftningen om tvångsuppfostran skall träda i kraft samtidigt med lagen om ungdomsfängelse, anser sig utskottet emellertid böra understryka angelägenheten av att utan dröjsmål åtgärder vidtagas för ett lämpligt omhändertagande av dem vilka enligt den nya lagstiftningen, på grund av psykisk abnormitet, icke kunna komma i åtnjutande av tvångsuppfostran. I detta sammanhang vill utskottet uttala den förhoppningen att, såvitt ske kan, redan till innevarande års riksdag framläggas förslag till en reviderad förvaringslagstiftning.

Under hänvisning till vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas.

Stockholm den 23 februari 1937.

På första lagutskottets vägnar:

K. SCHLYTER.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit:

från första kammaren: herrar *Schlyter, Klefbeck, Erik Anderson*, Ernst Svenson, Ruben Wagnsson, Löfgren, Branting* och *Colleen*;

från andra kammaren: herrar *Bergquist, Lindqvist, Hedlund* i Östersund, *Lindmark, Olsson* i Mellerud, *Johansson* i Krogstorp, *Lindberg* i Stockholm* och *Landgren*.

---

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservationer:

dels beträffande 1 § i förslaget till lag om tvångsuppfostran av herrar Ruben Wagnsson, Löfgren, Branting och Bergquist, vilka anfört:

»Av den redogörelse som lämnats i utskottets utlåtande framgår, att en av de väsentligaste skiljaktigheterna mellan den nu gällande lagstiftningen om tvångsuppfostran och det föreliggande förslaget skall ligga däri, att enligt förslaget — i motsats till nuvarande lag — psykiskt abnorma minderåriga icke skola kunna ådömas tvångsuppfostran. Denna betydelsefulla nyhet kan emellertid icke anses hava kommit till tydligt uttryck i det framlagda lagförslaget. Uti det av de särskilda sakkunniga utarbetade lagförslaget hade uttryckligen stadgats, att tvångsuppfostran ej finge ådömas den som vore av sinnesbeskaffenhet som i 5 kap. 6 § strafflagen sägs. Vid remiss av lagförslaget till lagrådet utslöt dåvarande departementschefen berörda stadgande under framhållande, att detsamma vore överflödigt, då det av bestämmelserna i övrigt tydligt framginge, att förordnande om tvångsuppfostran ej finge meddelas i dylikt fall. Vid behandlingen inom lagrådet togs emellertid den omständigheten, att hänvisningen till 5 kap. 6 § strafflagen utslutits, till intäkt för ett uttalande, vars innebörd torde vara att även minderåriga, som vore förminskat tillräkneliga, skulle kunna intagas å vanlig tvångsuppfostringsanstalt. Oklarhet synes sålunda råda om rätta tolkningen av lagtexten. Då det är av största vikt, att otydlighet icke förefinnes ifråga om innebörden av ifrågavarande stadgande samt det måste anses utslutet, att minderåriga, som äro så höggradigt undermåliga att de enligt rådande praxis äro att hänföra under 5 kap. 6 § strafflagen, skola intagas å de för normala minderåriga avsedda uppfostringsanstalterna, finna vi det vara erforderligt, att i 1 § av förslaget till lag om tvångsuppfostran tydligt utsäges att lagen icke är tillämplig å förminskat tillräkneliga.

På grund av vad sålunda anförts hemställa vi,

att riksdagen måtte antaga följande lydelse av 1 § i förslaget till lag om tvångsuppfostran:

1 §.

Har någon efter det han fyllt femton år begått brott och kan enligt lag å brottet eller, där flera brott föröfvats, å något av dem följa fängelse eller straffarbete, må domstolen, om den brottslige vid domens meddelande ej fyllt aderton år och icke är av sinnesbeskaffenhet som i 5 kap. 6 § strafflagen sägs, i stället för att döma till straff förordna att han skall undergå tvångsuppfostran.

Sådant förordnande skall meddelas, där brottets beskaffenhet samt den brottsliges personliga utveckling,andel och levnadsomständigheter i övrigt giva skälig anledning antaga, att han är i behov av och mottaglig för sådan fostran och utbildning som avses med tvångsuppfostran, samt med hän-

syn till sålunda och eljest föreliggande förhållanden tvångsuppfostran finnes lämpligare än straff.»

dels ock beträffande det stycke i utskottets motivering, som börjar med orden »Då det måste anses», av herrar Colleen, Bergquist och Lindqvist, vilka ansett att nämnda stycke bort ha haft följande lydelse:

»Huru de nu nämnda möjligheterna än utnyttjas torde säkerligen komma att kvarstå en grupp av förminskat tillräkneliga ungdomliga förbrytare, för vilka varken förvaring eller villkorlig dom lämpar sig. I de fall då brottet icke kan sonas med böter, måste man efter ikrafträdande av den föreslagna lagstiftningen för denna grupp använda vanligt tidsbestämt frihetsstraff. Olämpligheten av denna straffart för ifrågavarande brottslingar, vilka ofta nog behöva omhändertagas på ett betydligt effektivare sätt, ligger i öppen dag. Med hänsyn härtill och till de starka skäl som inom lagrådet anförts för att ikrafträdande av den nya lagstiftningen bör anstå i avbidan på att frågan om behandlingen av förminskat tillräkneliga förbrytare slutligen blivit löst, kan utskottet icke ansluta sig till förslaget att förevarande lagstiftning skall träda i kraft samtidigt med lagen om ungdomsfängelse, utan finner utskottet lagstiftningen böra slutligen genomföras först sedan möjligheter beretts att på lämpligt sätt omhändertaga de undermåliga ungdomliga lagöverträdare, som enligt gällande lag kunna ådömas tvångsuppfostran men som enligt förslaget ej kunna bliva föremål för sådan åtgärd. Då enligt de framlagda förslagen lagstiftningen skall träda i kraft den dag Konungen förordnar, föranleder utskottets erinran i denna del icke någon ändring i lagtexten.»